

Mennisko-hjertats historia
teknad uti en samling. Af
sedolärande berättelse...

1700-1829 59 A Br.

1700
Historia

Sv. Saml.

Roman

1700-t.

(Br.)

1700-1829

1797

1700. 2.
(32)
1700-1829

Mennisko = Hjertats Historia

Tecknad uti en

S a m l i n g.

Uf

Sedolärande Berättelser,

til större delen grundade på
verkliga händelser.

I. Den olyckeliga Fadren.

Dom man skulle kunna räkna de måsta giftermåls olyckor därifrån, at dels omständigheter, och dels egensinniga föräldrar tvungit barn til giftermål, hwilka kärleken och hjertat ogillat; om dagliga erfarenheten lämnar flera bedröfliga vittnesbörd, at så snart kärleken hos makar uphör, styr trogenheten och lycksaligheten utur deras hus; om barnens lyckeliga upfostran ankommer på deras föräldrars öfwerensstämmelse uti sinnetlag; om kärleken hos äkta makar är en Guds gåfwa som lifwar sinnena, gör makarne försonliga och styrker kroppens förmågor, ja, om alt ljusligt är ifrån kärleken, men alt osält ifrån en illa styrd **E**gentkärlek, med des oflitiaktiga egenskaper, at tilbedja sig sjelf och förakta andra; så har man i sanning rätt at fråga, hwarföre under det förståndet odlas och hjertat böjes, så litet af

U

seende

seende göres på den förra, hvaraföre så mycket understödd för den sednare?

I anledning härutaf wil jag berätta en sällsam händelse: En hederlig Borgersman wid namn Shaw *) hade en enda dotter Catharina, för hwilken han ägde, än all den klemmighet, än all den hårdhet som egenkärleken framalsivar, tills han omsider förlorade den ena och behölte den andra. Orsaken därtill war, at en Juwelerarz friade til Catharina; en man den hennes Far tillså mycket föraktade, som hon sant honom wärdig all sin kärlek. Herr Shaw började därföre at afråda henne, och det på et sätt som den sjelfstoka myndigheten, men aldrig kärleken kunde gilla, ty i stället at förnuftigt öfwerbemisa Catharina, at hennes älskare ej kunde göra henne lycklig, at all hans kärlek war et bedrägeri, at den samma ej borde beswaras med annat än föls och undanslykt, så föll han på det inifränkta och icke owanliga rådet, at förbjuda Juweleraren sit hus. Men kärleken är syndig; blind i sina tycken, är han dock wakande och smillerik för at närma sit föremål.

All känsla hålles för galenskap af den som icke ägt henne, eller ock förlorat minnet af hennes egenstaper, man bör då ej undra om den känslolösa sadren kallat det sin pligt likmätigt, at
hin

---

*) Detta hände år 1721 uti Edimburg i Skottland.

hindra sin dotter ifrån den af honom ansedde galenskaps låga, hwilken redan antändt Catharinas hjerta, liksom hon anser för sitt yppersta nöje at uttänka tusende utvägar, för at råka sin Älskare. Förbudet blott försötmar kärleken, ty ju mera man tvingas utan skäl at ej älska, desto mera älskar man.

Imidlertid gaf Catharinas enwisa olydnad och påfundne utvägar at råka sin älskare ny drift at hennes fader til förnyade stränghets prof; han sant nu för godt at göra den tåcka Catharina til fånge, instängde och bewakade henne med samma sorgfällighet som Fångwaktaren Arrestanten. Hwad otroliga bekymmer, hwilka mödor plår icke kärleken uthärda, emedan des lif närer sig af idel möjeligheter, af idel förhoppningar, dock, om dessa äfwenwarda honom betagna, då sänkes han i raseri och yttersta förtwiflan. Denna människohjertats egenkap kände ej Catharinas Fader. Han inkommer en dag i hennes Arrest, och lämnar henne den underrättelsen, at han nu utsedt at henne til maka Herr Robertson, hwilken, säger han, kunde med heder dela hennes både glada och sorgsna stunder, äfwen som hon will därigenom bidraga ej mindre til sin Faders ära, än flera af honom wid detta tillfälle både saknade och önskade wigtigare förmoner. Men Herr Shaw finner sin dotter likiå egenwillig som han sjelf; och långt ifrån at uptaga detta hans anbud med et un-

Dergifwit och blindt förtroende, föll hon bestört
 uti en Ländstol, och utbrast emot sin Fader uti
 de fiendteligaste ordasätt, med uttryck: at til
 döden framhärda uti den fattade förefats, at
 älska des redan walda älskare, men ingen
 annan. Min dotter, forsfor Herr Shaw, om
 Gud, som är Menniskoslägtets Fader, ej hin-
 drar onda menniskor at utöfwa sina galenska-
 per, tithör det dock mig såsom din Fader, at
 så länge jag förmår, hålla dig under min
 lydriad; och här är ej synnerlig fråga om hwad
 dit hjerta älskar, utan hwad jag wil, hwad
 jag befäller, och det skal ske. Ach! den goda
 mannen, om han wetat at kärleken danas i
 frihetens stöte och böjer aldrig sina skuldror un-
 der twångets tryckande of, om han wetat at
 ingen dödlig anser sig lycklig än den stund, då
 hopp om friheten upklarnar des sinnen, ja, om
 han wetat at ingen hustru är fri, än i den
 makas armar där hennes kärlek beswaras med
 et ömt echo; så hade han wisertligen stannat
 i sin iswer, bortkastat myndighetens glas, och
 omfamnat sin dotter, med denna förmaning:
 Bibehåll din kärlek och rena den från on-
 da affigter: Kärleken ware sig god eller
 ond, så är den dock menniskans lif. Herr
 Shaw skyndar nu bort i högsta wrede; men de
 grymma utlätelser han haft i rummet emot Ca-
 tharina, hade blifwit hörde af andra, dem
 han ej wiste utaf, och hwilka sedermera såsom
 wittnen emot honom bidrogo til hans olycka,
 emedan samma wittnen hörde straxt efter tråtan, i
 mellan

mellan Fadren och dottren, i hennes rum några dystra suckar, och et ljud likasom af en döende menniska, med dessa ord: Så har du grymma Fader mördat mig; hwarefter följde en tystnad som ökade misstanken.

Man hastar nu efter Uppsyningsmän, bryter upp dörren, finner Catharina i sitt blod, en knif bredwid henne; och på tillfrågan, om hennes Fader varit orsaken til hennes död, gaf hon mållös tillkänna med en nick på hufvudet, likasom hon wille jafa därtill, och så upgaf hon andan. Herr Shaw upsöktes, igensås, blir slagen af en dödlig bestörming wid åsyn af sin dotter; ingen blir ansedd mera brottslig än han. Police, Religion, Lag, Undersökning, alt skyndar at utkräwa Catharinas oskyldiga blod af et sådant missfoster, af en Fader som har ingen rätt til misstänksamhet, til någon annan medomtan, änt at skiljas i galgen från det samhälle, hwars frid och säkerhet han så grymt förolämpat; hwad starkare bewis til hans brott, än at hans linne och kläder woro sölade med blod, oansedt han föregaf sådant håndt genom en upsluppen åder, den han låtit öppna dagen förut. Hans Wittnen och Domare, hwilkas förstånd woro insöfde af de Calvinistiska widskjeppligheterna om det Förutbestämda Nådewalet, kunna omöjliggen finna annat än han förtjente döden, oaktadt han på det ömaste betygade sin oskuld; ty Försynen, mente de, hade förgåfwoes låtit dem så

et sådant sammanlopp af skäl emot honom, om icke för at rättfärdiga sanningen af hans omenliga brott genom såld dom, at han skulle hängas. Således föres Wilhelm Shaw med darrande steg til afrättsplatsen, och blir et olyckeligt offer för den allmänna rättvisan, icke långt efter sedan Catharina undsluppit hans tvingande myndighet, uti den dåragtiga inbillning, at hon skulle kunna med et brottsligt hjerta åtnjuta större lycka i en annan werld.

Efter så bedröfliga förändringar uti den olyckliga Shaws hus, blir det bebodt af en ny husägare, hwilken låter reparera det samma, och finner då uti en springa bakom spisen detta Brev:

Barbariske Gader

„Då Ni varit grym nog, at aldeles be-
 „taga Catharina Shaw, eder nu mera hatade
 „dotter, alla möjliga utvägar, at här i werl-
 „den få dela öde med den Person som hon
 „endast kunnat älska. Ach! en Person för
 „hwilken jag kände mit wäsende skapadt; och
 „då I nu wiljen bortgifta mig med en an-
 „nan, med den, af hwilken blotta åtankan
 „stelnar all min blod; nödgas jag taga det
 „beslut, at flytta min waresse, för at skilja mig
 „ifrån Eder hårdhet. Jag bör ej draga i twis-
 „welsmål at ju finna uti Gud en ömme Far,
 „er

„en Fader, som blidkad af sin Sons blodiga förtjenst, och rättfärdighet, icke tillräknar mig detta mit steg, emedan, om jag lesde skulle lifwet bli en öcken för mig och mina sinnen aldrig fridlyste från en ouphörlig smärta. Anklagen Eder sjelf, när I läsen dessa rader, ty detta mordwapen som är medlet at föra mig til en obekant werld, hafwen I satt uti min hand; och den förwiflan I hafwen kastadt mig uti, gör at jag nu trencker knifwen i mit bröst.

Så snart detta Bref blef hos Stadens Magistrat tillkänna gifwit, togs den förmenta Mördaren ned ifrån Galgen, och blef på sätt som wederbör begrafwen, samt efter landets plågsed twänne hwita flaggor, såsom tecken til ofskuld, fästade öfwer dess graf. Shaw's slägtingar hade nu den glädjen at se denna verdens dyrbara klenod, eller den dödas rykte återståndt; och den så ofta bedragna, den så sällan sjelfstänkande allmänheten fick nu en långtad anledning til måtro, ja, mången såg nu äfwen med fågnad, den gäspande ledsnaden för några dagar fly utur sit hus.

O Gudomeliga Försyn, hwem kan uträkna dina dölda beslut! huru förblindad är icke den af Egoismen wäpnade uplysningen, när han skall forska i högden af din synkrets; eller manne du ej anser hwarken den fläckade dygden i Samhället, eller sjelfwa döden för straff, utan den ena såsom en nödwändig förödmjukning at krofa, den

hwarje menniska medfödda högsården, och den andra, såsom en lycklig öfwerflyttning, ifrån et illkessfullt menniskoslågte til en mera tyglad och lys werld!

Sedolära.

Såsom oswifeligt den Högsta ingjuter i förståndet hos alla dem som göra des willja, et hos Budorbs Brytarens förboradt Sannings Ljus; så synes hwad wigtig anledning Domare hafwa, at ställa sig Gudalåran til eftersefnad, för at uti willrådigadignablick, få en önskad uplysning.

II. Högsta olycka är ofta högsta lycka.

Snapt äro några hundrade år förflutne, då menckligheten allmänt trycktes under oket af et andeligt barbari. Den oskyldiga fördes til Ymo-bänken på blotta misstankar, och at tänka olika, i Religionen med Landets Präster war et brott; Stenheligheten blef då en nödwändig dygd, ty med densamma öfwerflyddes alla laster. Rommerska Catholiska wäldet hade utbredt sig i de flästa Land, och man såg med sasa öfweralt lämnningar af des segrande grymheter. Uti en så bister tid, (en tid som nu Gudi lof hastar ur wår åsyn) lesde en sedig Ungling i Paris, som
 her

hette Alban. Han war tilgifsven den Protestantska Religionen, född af hederliga Borgares Föräldrar, och närde sig på et anständig: sätt uti Handelsvägen. Alban fant sit nöje däruti, at göra andra lyckliga, och hwad högre föresmål för en sådan böjelse, mente han, än at först göra en maka lycklig. Det är fönet, sade Alban, som Gud skapat för at föra oss ifrån egenwiljans ursinnigheter, för at wänja oss i tid til Samhällets Borgerliga skyldigheter, och inöfwa oss at sänjas med andras olika lynnen, i synnerhet då wi så en liten Familie, och förpliktas af wår kärlek, at älska densamma lika som oss sjelwe. Wäpnad med så ädla tankesätt, sätter Alban en öm upmärksamhet på den tårfa Julie, et Fruntimmer af lika stånd. Hon war öm utan stöpighet, försigtig utan falskhet, förständig utan högmod. Men hwem är utan fel? Julie hade kanske et, och det war at för hastigt ändra föresatser, i synnerhet då sådant ykades af dem Gud och Naturen befalt henne at wörda.

Alban och Julie hade ej länge umgäts med hwarandra förän de kände en hemlig Sympathie sörena deras sinnen: hwad Alban sade, ansåg Julie för rätt, och hwad Julie wille hölt Alban för godt: när Alban tänkte på Julie blef han glad och munter i alla sina förättningar, och Julie war aldrig i Albans sällskap utan at hennes hjerta njöt en stilla och myst förnöjelse. Hoppet at så åga hwarandra

utgjorde bågges sällhet, des förlust bågges smärta. När kärleken följer på högaktning och wänskap, blir den waraktig och tänder ej sina bloß, för at hastigt släcka dem.

Julies älskare likä om som kär, hade en wän wid namn Lemont, och ingen ting är naturligare, än at Alban för en wän öpnar sitt hjerta, omtalar hwad som utgör des högsta förnöjelse, uphöjer Julie, ursäktar hennes fel, och omskapar henne i sin kärleksfulla inbillning til det fullkomligaste Gruntimmer i werlden.

Det behöfswes ej mer än Albans blotta beskriwning för at göra Lemont förkjusad uti Julie, hälst altid syfvelsatt med sig sjelf, han aldrig gifwit sig möda at uppsöka nyckeln til något Gruntimmers hjerta; han nödgades därföre grunda sina beslut på andras witsord, Könet ansåg han ock som en handelswara, den man tilbytte sig för at understödja sin egenkärlek och sina beqwänligheter. Herr Lemont begär af Alban at få se Julie, och Alban war för god at neka det: Knapt hade Albans wän några gångor besökt den älskwärda Julie, förr än han kände sig tåras af et hemligt wäld. Han tog detta för tecken til kärlek, ehuru det ej war annat än hans kärlek til sig sjelf, som blef smickrad af den artighet hwarmed Julie bemötte honom för Albans skull. Imedertid hade Alban sådt löfte på Julies hjerta af henne sjelf, men Herr Lemont hade däremot sådt ja af hennes Förältrar; desse ansågo den lyckan för säkrast som egennyttan tillkapar, emedan

Herr

Herr Lemonts omständigheter träffade öfwerens med deras affigter. Han gaf hopp om at gbra lycka, at bli en hög Gubbersman, då Alban hade ej annat som talade för sig, än sit hjerta, sin slit, sin öma kärlek och rena högaktning för Julie. Dessa eljest så starka driffjäder woro nu för swaga, at icke rycka Julie utur hans armar; hennes Föräldrar twinga henne at gista sig med Herr Lemont, och så uplossas det band som tycktes vara på det kraftigaste sammanknutit. Beklagans wårda Julie, hwad har Ni gjordt? förwandlat Albans glädje i sorg, bedarat hans kärlek, och släcker de rökwerk han tändt på kärlekens Altare. Ni har gifwit Alban edere hjerta, men Ni gifter eder lifasulle med Lemont! Då Alban ser sig för swag at längre kunna framhårda i sin föresats, beslutar han at resa utomlands, och skrifwer til Julie detta affeds bref:

Min Julie

„Hwar gång jag såg Eder, war jag i
 „mina tankar lycklig, men nu måste jag försö-
 „ka at vara lycklig utan at se Eder. Jag
 „skyndar mig utur Niket, ty jag kan ej mera
 „lida de ställen som varit vittnen til min säll-
 „het. Glöm för ewigt Alban, hans hastige
 „asbrutna kärlek gör honom modfäld, förtwif-
 „lad och tankspridd. Hans känslor äro för
 „starka at i ord författas, han fastar pennan.
 „Tusende öma farwål: en suck ännu för Julie,
 „och han kan ej mer . . .

Alban.

Det

Det är lätt at föreställa sig hwad werkan dessa rader hade på Julie, hon läste och åter läste dem; hon märkte wäl at de uplifwade hennes nu mera förbudna lågor, och hennes oro, men hon kunde ändå ej lämna Brefsret til et rof för elden: hon suktrade det med sina tårar, kyste det och tryckte det flera gånger til sit bröst. Tiden til Julies förwandling ralkas, förgåfwes upmuntras hon. Julie är ej mer densamma, hennes fågring förswinner, hennes kinder blefna, och Herr Lemont har nu ej annat hopp, än at Brudlängen skall försona henne, och göra Alban glömd. Men Fru Lemont är ej mera den förnöjda Julie, utan sedan hon leswat med en hatad man närmare et år, och under hela tiden warit orolig och sjuklig, afbryter döden deras gemenskap. Julie anser sin flyttning för sin högsta lycka, och ropar i sit sista, "Ack! Alban om du ändå wiste at jag älskat dig til slutet af min lefnad, men jag hoppas at få råka dig ännu uti den werld, där hjertat med frihet återtager sina förloras, de rättigheter."

Et blindt hopp om lyckeliga förändringar, och et sinne uprymdt med högfärdiga affigter, hårdar menniskan emot alla warningar. Sådant war det som gjorde ej mindre Julies Föräldrar än Herr Lemont lomhörde för alla böner. De förre kunde ej twifla på sin dotters lycka då Lemont hade penningar och ämbete, jämte det han war en ansedd man i det allmänna. Men Julie hade ej länge warit död
förr

förrän ängern tukade Herr Lemont; han hade hos sig ännu förwarad så mycken sanning, at han wiste skilja emellan ondt och godt, och således kunde ångra de fel han begådt. Han wrider nu sina händer, fallar sig sjelf den olyckligaste på jorden, förebrår sig sin makas död, och lås war, at om han någonsin mera får råka Alban, skall han försona sig med honom, och aldrig wågra sit hjerta den känslan at wara hans wålgörare.

Alban blir utomlands genom sina wänner här om underrättad, och beslutar så wäl där för, som i anseende til sin förswagade hånna och ej förbättrade omständigheter at återwända til Paris. Hemkommen, skyndar han sig at besöka Herr Lemont, som nu är blefwen högsta Domaren uti Police-Rätten, men han blir liksom ofta hindrad af Berjeningen at inkomma som han gör försök, ty många af de Förnämmas berjenter weta at göra en inkomst deraf, at utestån ga de sökande från deras Herrar, och Alban war för dygdig at känna detta. Sorgsen och nedslagen öfwer dessa nya motgångar går Alban en wacker Sommar aften i den Trågård, där han så ofta för Julie förklarar sin rena kärlek: In plockar han blomster på den gröna naturens matta, där han suttit med Julie, ån sänder han ifriga böner til himmeln öfwer sina öden, ån giuter han bittra suckar och blandar sina tårar med den friska daggen. Men omsider trött af så ömande och förryckta känslor, öfwerfallles han af en tung sömn, och insomnar
bak.

bakom en sten på en i Trågården belägen hög kulle. Knappt framtrindrar morgonrådnaden och sänker sina gyllene blickar kring fältet, ån Breden ledsagar til denna Trågård tvåanne Duellanter, hvilka ej blifwa warse Alban, utan lösa sina mordiska Pistoler : Hwad händer, den ena blir skuten til döds, och den andra försvinner emellan träden. Alban wäkt af skottet i största bestörtning, ser den döda simmande i sitt blod med en aflåpad Pistol bredde wid sig. Ack! ropar han: är jag ej redan nog olycklig, ån at mina öden skola ökas genom närwarelsen af detta olycksfall! Under det Alban håpen och förtwiflad gråter wid den döda öfwer mensklighetens qwal, komma andretutne några af Trågårdsdrängarne, förmodeligen wane at finna mord begås i denna Trågård. Dese, seende Alban blek, sorgsen och bestört, twifla ju icke at han warit Mördaren, hwarföre de föra honom uti häfte.

Denna olyckshändelse fastar Alban uti den grymmaste förtwiflan. I sit Fångelse tweskar han om någon Försyn mera gifwes til. Stundom tyckes han tro at wiska menniskor äro utforade til bestämda olyckor, och at deras bemödande at rädda sig, blott snärjer dem djupare. Stundom anser han hela werlden för en ödemark som hyllar Rosdjur i menniskohamn; ån wredgas han emot Gud Sjelf, ån åter ler han åt döden, och anser den för sin förlofare.

Den ofsyldige Alban föres i kädjor för Policen trasig och utswulten, som en brottslig, hwilken förlorat all rätt til medömkan, nästan bortwinad i Fångellet under långwariga förhör. O hårda menniskoslägte, när skall din förmåtna djershet uphöra at ingå i Guds rättigheter? När skall du uphöra at martera Ofkulden i pinsamma häkten? När skall du sluta at bortblanda grymheter med ordning, och när skola dina högsta Domare neka sig några timmars säfänga nöjen, för at hastigare afgöra menniskors wälfärd!

Allt wittnar emot Alban. Ofkulden har betagit honom alla wapen. Man mumlar redan at han får lefwa för länge. Man anser hans Religion såsom förnämsta driffjäder til hans brott, och omsider nekas den dagen, då hans blinda Domare skola förkunna honom Dödsdomen; Herr Lemont råkar samma dag at föra ordet i Rätten, och kunde wäl omöjligt föreställa sig at han skulle affåga Dödsdom at sin fordna wän, at Julies älskare, at den dygdiga Alban. Hwiltet öde! Döds-Fånge infallas, Herr Lemont igenkänner Albans röst, och blir för några ögnablick til allas förundran helt stum; med en röst tillbaka trykte af gråt frågar han ändteligen: Är det icke min fordna wän Alban, til hwilken jag i dag är Domare? ja, det är den obrottsliga och ofsyldiga Alban, svarar Fången. Herr Lemonts häpenhet fördubblas. Han brister i tårar, hans Domare wärdighet och öma känslor strida

da

da med hwarandra. Han wil tala, men kan icke. En allmän håpenhet krosar allas hjertan, och just under denna finnes förwirring inkommer et Sändningebud som tilkänna gifwer, at mördaren blifwit funnen, och at Alban måste wara oskyldig. Nu falla alla åhövarerna i gråt af glädje, ty den frälsta oskulden rörrer åfwen de hårdaste hjertan. Herr Lemont omfamnar den bleka och hjättrade Alban, han förnyar i de närwarandes åsyn sin wänskap, uti de ömaste ordasätt. Han tackar Himlen som ännu låtit honom lefwa för at åter se sin wän; han wisar ock sedermera werkeligen at hans gärningar äro oskiljagtige från hans löften; ty Herr Lemont ansåg den dag illa anwänd, då han ej kunde lämna Alban något wedermåle af sin wänskap. Och det war förmodeligen Alban nytigt, at efter så många utståndna mödor komma til en stilla och rolig lefnad.

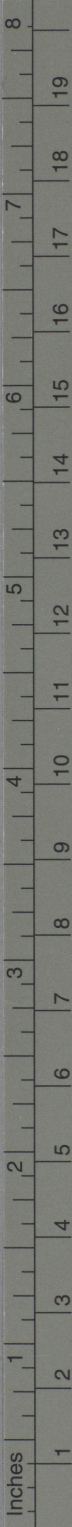
Sedolära.

J som ären ansedde för brottflice utan at wara det, fortfaren i den werksamma dygden och det segrande hoppet på Gud; och då skolen J finna, at Eder olycks · öden omsider bereda Eder en gladare och mindre bekymmersam framtid.

Centimetres **TIFFEN** Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black